



O'YINNING PEDAGOGIK JARAYONDA TUTGAN O'RNI

Annotatsiya:

Bu maqolada o'yinlar, bolalar uchun o'quv-tarbiyaviy vositalar sifatida o'z maqsadlari va vazifalari bilan taqdim etilgan. Maqolada, o'yinlar haqida tarixiy va nazariy tadqiqotlar, ularning o'quv jarayonlariga, tarbiyaga va bolalarning rivojlanishiga o'ziga xos o'rni bayon qilingan. O'yinlar, o'quvchilar uchun motivatsiya olish, ijodiy faoliyatni rivojlantirish, aloqador fanlarni o'rganish, va ijtimoiy ko'maklashishning muhim vositalari sifatida o'rin olgan. Pedagogik jarayonda o'yinlar ko'p tomonlama muhitni tashkil etib, bolalarning ruhiyati va axloqiy rivojlanishiga ta'sir qilishda juda katta ahamiyatga ega bo'lib, maktabgacha ta'lim tizimida o'quvchilarning o'zini ifodalash, ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish va ijtimoiy ko'maklashishlarida keng foydalaniladi. Maqolada, o'yinlar asosida o'quv-tarbiyaviy jarayonlarni tuzishning muhimligi va ularning rivojlanish darajalarini yuqori darajaga ko'tarishdagi roli va ahamiyati aks ettirilgan.

Bu maqola "O'yinlar" mavzusini o'quv-tarbiyaviy jarayonlar va bolalarning rivojlanishi muammolari bilan bog'liq nazariy va amaliy muhitda tahlil qilishga va o'quv-tarbiyaviy jarayonlarni samarali tashkil etishga oid ma'lumotlar taqdim etadi.

Kalit so'zlar:

O'yin, tarbiyalash, ta'lim, pedagogik, mavzu, samarali, bolalar, hokomillashtirish, hisobga olmoq, qiziqishlar, mustaqil, kompleks, natija.

Information about the authors

Darxonova Gulmira Burxon qizi

Chirchiq davlat pedagogika universiteti, Boshlang'ich ta'lim fakulteti, Maktabgacha va boshlang'ich ta'limda, xorijiy til (ingliz tili) yo'nalishi talabalari

Darxonova Gulmira Burxon qizi

gulmiradarxonova.18@gmail.com

Yakubova Intizor Zafarovna

yaqubovaintizor61@gmail.com

Artikova Nargiz Shuxratovna

*Ilmiy rahbar Boshlang'ich ta'lim, nazariyasi kafedrası o'qituvchisi
nargizartikova1982@gmail.com*



O'yin inson o'zligining namoyon bo'lishi, uning takomillashuv usulidir. O'yin kattalar hayotida muayyan o'rin tutar ekan, u bolalar uchun alohida ahamiyatga egadir. Uni «bolalikning hamrohi» deb atash qabul qilingan. U maktabgacha yoshdagi bolalar hayotining asosiy mazmunini tashkil etadi. Mehnat va ta'lim bilan uzviy aloqada bo'lgan holda yetakchi faoliyat sifatida namoyon bo'ladi. Bola shug'ullanadigan ko'pchilik jiddiy ishlar o'yin shaklida bo'ladi. O'yinda shaxsdagi barcha mavjud jihatlar ishga tushadi: bola harakat qiladi, gapiradi, idrok etadi, o'ylaydi. O'yin tarbiyaning muhim vositasi sifatida namoyon bo'ladi. O'yin qadim zamonlardan beri pedagog, psixolog, faylasuf, etnograf, san'atshunos olimlar diqqatini o'ziga tortib kelgan bo'lib, jamiyat hayotida mehnatdan keyin turadi va uning mazmunini belgilaydi. Ibtidoiy jamoa qabilalari o'z o'yinlarida ovchilik, urush, dehqonchilik ishlarini aks ettirganlar. Masalan, o'sha davrdagi ba'zi qabilalarning sholi sepish jarayoni o'yinlar bilan juda katta tantana qilib amalga oshirilardi.

Ya.A.Komenskiy, K.D.Ushinskiy, A.S.Makarenko, P.F.Lestgaflarning g'oyalari hozirgi zamon bolalar o'yinlari nazariyasi uchun ham ahamiyatlidir. «Bolalar o'yini ko'p asrlik tarixga ega. Bu – deb yozgan edi K.D.Ushinskiy, - insonning o'zi tomonidan ishlab chiqilgan qudratli tarbiyaviy vosita va shuning uchun ham unda inson tabiatining haqiqiy ehtiyoji ifodalangan». Yan Amos Komenskiy o'yinni bola faoliyatining, uning tabiati va mayllariga to'g'ri keladigan zarur shakli deb hisoblardi. Uning fikricha o'yin – bolaning barcha qobiliyat ko'rinishlari rivojlanadigan jiddiy aqliy faoliyatdir, o'yinda borliq, dunyo haqidagi tasavvurlar doirasi kengayadi va boyiydi, nutq rivojlanadi. Bola o'yin davomida tengdoshlari bilan do'stlashadi. Ya.A.Komenskiy o'yinga quvnoq bolalik va bolani uyg'un rivojlanish sharti sifatida qarar ekan, kattalarga bolalar o'yinlariga e'tiborli munosabatda bo'lishni, ularga oqilona rahbarlik qilishni maslahat bergan edi. P.F.Lestgaft bolalar o'z o'yinlarida tevarak-atrofdan olgan taassurotlarini aks ettiradilar, deydi. Bunday faoliyat bolaning rivojlanishida katta ahamiyatga egadir. Shunday qilib o'yinning ijtimoiy voqea ekanligini, o'yinda tevarak-atrofdagi borliq aks ettirilishini ilg'or olim va pedagoglar o'zlarining kuzatish va ilmiy tadqiqotlari orqali isbotlab berdilar. Ilk yoshli bolalar o'yin faoliyatining birinchi bosqichi tanishtiruvchi o'yin bo'lib, u narsa buyum-o'yin faoliyatidir. Uning mazmuni qo'l ishidagi murakkab va nozik harakatlardir. Keyingi bosqich aks ettirish o'yini hisoblanadi. Bu ilk yoshli bolalar o'yini psixologik mazmunining rivojlanishida eng yuqori nuqta hisoblanadi. Kattalar ta'lim-tarbiyaviy ishlarini ma'lum izchillik bilan olib borsalar, bu yoshdagi bolalar narsa va buyumlar nomini, nimaga ishlatilishini bilib oladilar va bu yangi bilimlarni oz o'yinlarida qo'llay boshlaydilar. Bu yoshdagi bolalar o'yini mazmuni jihatidan predmetli faoliyatni aks ettiradi. Birinchi yoshning oxiri va ikkinchi yoshdagi bolalar o'yinida syujetni aks ettirish yuzaga keladi. Bola qo'lidagi buyum bilan undan qanday foydalanish kerakligini aks ettiradi. Navbatdagi bosqich rolli o'yin bo'lib, unda bolalar o'zlariga tanish bo'lgan kattalar mehnati va kishilarning ijtimoiy munosabatlarini aks ettiradilar. Bolalar o'yin faoliyatining bosqichma-bosqich rivojlanishi to'g'risidagi ilmiy tasavvurlar har xil yosh guruhlarida bolalarning o'yin faoliyatiga rahbarlikning aniq sistemali tavsiyalarni ishlab chiqish imkoniyatini yaratadi.

Maktabgacha ta'lim tashkilotida o'yinning pedagogik jarayonining asosiy tutgan o'rni va vazifalari quyidagilardan iborat bo'lishi mumkin:

1. Maqsadlarni belgilash: O'yin o'tganliklari va o'rganish maqsadlari hisobga olgan holda o'yinning o'lchovini, maqsadlarini belgilash.
2. O'yin dasturini tuzish: O'yinni muvaffaqiyatli va samarador tashkil etish uchun dastur tuzish. Dasturda o'yin yutuqlarini, vazifalarni, qo'llanishlar va maqsadlarni belgilash.
3. O'yin materiallarini tayyorlash: O'yin uchun maydon, materiallar, qo'llanmalar, bilim qo'llanmalari va boshqa kerakli vositalarni tayyorlash.
4. O'yin jarayonini tashkil etish: O'yinchi o'quvchilarga kerak bo'ladigan amallar, masalalar va vazifalarni tashkil etish; guruhlarini, komandalarni yoki partnerlarni belgilash.



5. Yangi bilimlarni o'rgatish: O'yin o'tganda o'quvchilarga yangi bilim va ko'nikmalarni o'rgatish, ularning fikrini va xulqini shakllantirish.
6. O'yinchi va o'quvchilarni baholash: O'yin davomida o'yinchi va o'quvchilarni baholash, o'quvchilarning yutuqlarini, qo'llanishlarini va o'rganish darajasini belgilash.
7. Refleksiya va amalda muhokamalash: O'yin o'tganliklari va natijalari bilan ta'minlash uchun o'yinchi va o'quvchilar bilan muhokamalash, ular orasida fikr almashish va yangi bilimlarni praktikada amalga oshirish.
8. O'yin jarayonini baholash va takomillashtirish: O'yin yakuni hamda o'quvchilarning o'yinda qo'llangan bilimlarini baholash, o'yinning afzalliklarini va kamchiliklarini aniqlash, keyinchalik o'yinni takomillashtirish uchun kerakli o'zgarishlarni kiritish.
9. O'yin natijalarini hisobga olish: O'yin davomiyligi va natijalarini hisobga olmaslik, o'yinchi va o'quvchilar uchun huquqiy, birgalikda o'ynash va ish qilish hisobotlarini tuzish.
10. O'yinchi va o'quvchilarning qiziqishlarini oldini olish: O'yinda o'quvchilarning qiziqishlar va talablariga muvofiq o'yinlarni belgilash, ularni o'rganish va tashqi muloqotlarda samarali ishlatish.

Bular pedagogik jarayonda o'yinlar o'rtasidagi asosiy vazifalar bo'lib, amaldagi va natijadagi o'quvning samarador bo'lishi uchun zarur. O'yinlar, mavzu va o'quv jarayonlarini ko'plab o'quvchilar tomonidan samarali o'rganish va izchillik darajalarini yuqori darajada oshirish imkonini beradi.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlaridagi pedagogik jarayonda o'yinning tutgan o'rni juda katta bo'lib, o'yindan maktabgacha yoshidagi bolalarni tarbiyalash va ularga ta'lim berishda keng foydalaniladi. Zero: o'yin bolalarning mustaqil faoliyati bo'lib, unda bolaning ruhiyati namoyon bo'ladi; o'yin maktabgacha tarbiya yoshidagi bolalar hayotini tashkil etish shaklidir; o'yin bolalarni har tomonlama tarbiyalash vositalaridan biridir; o'yin bolalarga ta'lim va tarbiya berishning metod va usulidir; o'yin bolalarni o'quv faoliyatiga tayyorlash vositasidir. Taniqli pedagog-olimlarning olib borgan tadqiqotlari o'yinga kompleks rahbarlik qilish orqali bolalar o'yinining mazmuni, tashkil etilishi, tuzilishi, bolalarning axloqiy munosabatlari, bolalar o'yinining rivojlanish darajasiga ta'sir etish mumkinligini ko'rsatadi. Zero, "Biz oldimizga mamlakatimizda Uchinchi renessans poydevorini barpo etishdek ulug' maqsadni qo'ygan ekanmiz, buning uchun yangi Xorazmiylar, Ibn Sinolar, Ulug'beklar, Navoiy va Boburlarni tarbiyalab beradigan muhit va sharoitlarni yaratishimiz kerak"-deya ta'kidladilar davlatimiz rahbari.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Abduraximov Davron Dilmurotovich Chichiq davlat pedagogika universiteti "Bolalar sporti" kafedrasida o'qituvchisi. "Экономика и социум" №12(103) 2022.
2. Omonqulova Baxtigul Qilichevna. Samarqand Viloyati Pstdarg'om tumani 43-son D.M.T.T. Tarbiyachisi. <http://www.newjournal.org/> 5 2 Volume-38_Issue-1_October_2023.
3. X.Isakdjanova, Yu. Musurmanova, Z.Atayeva. Ta'lim muassalarida o'qitishning zamonaviy metodlari. Toshkent-2017.
4. Xasanboyeva.O, Tadjiyeva.M. Maktabgacha ta'lim pedagogikasi. T.: Ilm-Ziyo, 2012.
5. Isroilova Sevinch Aqilbek qizi, & Artikova Nargiz Shuxratovna. (2024). BOSHLANG'ICH TA'LIMDA CHET TILLARINI O'QITISHNING AHAMIYATI VA SAMARALI NATIJA Olishning qiziqarli yondashuvlari. *Scientific Impulse*, 2(19), 108–110. Retrieved from <http://nauchniyimpuls.ru/index.php/ni/article/view/15153>
6. Shuxratovna, A. N. (2024). MAKTABGACHA TA'LIMGA QO'YILADIGAN DAVLAT TALABLARI. *JOURNAL OF INNOVATIONS IN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL RESEARCH*, 7(3), 116-118.



7. Shuxratovna, A. N. (2023). O 'QUV MATERIALLARINING ASOSIY G 'OYASINI O 'RGANISHGA QIZIQTIRISHDA CLIL TEXNOLOGIYASIDAN FOYDALANISH: O 'QUV MATERIALLARINING ASOSIY G 'OYASINI O 'RGANISHGA QIZIQTIRISHDA CLIL TEXNOLOGIYASIDAN FOYDALANISH.
8. G'ulomjonova, D., & Artikova, N. (2023). BOSHLANG'ICH TA'LIM JARAYONIDA XORIJIY TILLARNI O'QITISHNING ZAMONAVIY METODIKASI. O'ZBEKISTONDA FANLARARO INNOVATSIYALAR VA ILMIY TADQIQOTLAR JURNALI, 2(18), 112-117.
9. Shuxratovna, A. N. (2022). BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARINI PIRLS XALQARO BAHOLASH DASTUR TIZIMINI RIVOJLANTIRISH. *Scientific Impulse*, 1(4), 1592-1594.
10. Sultanova, D. A., & Artikova, N. S. (2021). Ta'lim tarbiya jarayoniga psixologik muhit ta'siri. *Academic research in educational sciences*, 2(Special Issue 1), 418-423.